

ביאורים

מעבר ממצב למצב הוא תהליך לא קל. כל אחד מאיתנו מכיר את התחושה שבעזיבת דבר שהיינו עסוקים בו ומעבר למצב חדש. כך בהרבה מעברים בחיי האדם - מעבר דירה, שינוי מקום לימודים, נישואין וקבלת מקום עבודה חדש. אפילו אם מקום המגורים החדש מוצלח יותר, מקום הלימודים החדש נקבע על פי הגיל או התואר המתאימים, הנישואין מאושרים, ומקום העבודה החדש מעניין ומהווה מקור פרנסה טוב יותר, עדיין המעבר אינו פשוט לנו. מעבר לקשיי ההסתגלות שיוצרת מציאות חדשה, קשה לנו להתנתק מהמציאות הקודמת שחינו וחוינו אותה, גם אם אנו הולכים לקראת משהו טוב יותר.

אם הדבר נכון לגבי המעברים הקטנים בחיינו, על אחת כמה וכמה הוא נכון לגבי המעברים הגדולים שהעולם עובר.

המהר"ל שאל בפתחת הפרק כיצד ייתכן שדווקא לקראת הגאולה של עם ישראל מתגברים הצרות והקשיים. בדבריו כאן הוא מסביר שהתחדשות של הוויה, התחדשות של מציאות חדשה, הוא דבר לא פשוט. המשלים שפתחנו בהם המבטאים את הקושי שאנו חשים בחיינו בעת שינוי ומעבר, יסייעו לנו קצת להבין יותר עד כמה משמעותי מעבר בין שתי מציאויות כה שונות. הקב"ה מנהיג את עולמו באופן כזה שהמציאות החדשה צומחת מתוך חורבות המציאות הקודמת, לכן עם ההתקרבות לשלב הגאולה, התחדשות הוויה החדשה גורמת לנפילה גדולה של מה שקדם לה. המציאות של ימות המשיח היא כה שונה, עד שאינה יכולה להסתדר עם המציאות של העולם שקדם לה, ומכאן נובע התיאור הקשה של השנים שלפני הגאולה, שאותו תיארו לנו חז"ל.

המספר שבע מייצג סדרה שלמה, כמו ימות השבוע ושנות השמיטה. יחידת השנים, שבה יבוא המשיח מתחלקת לשני חצאים שביניהם שנה אחת בינונית. בחציה הראשון - ביטול של המציאות הקודמת. ובחציה השני - שנים טובות, שיתחילו בטוב גשמי גדול, וימשיכו עם התעלות רוחנית והתעוררות של קולות עליונים שישמעו בעולם. גם המלחמות, שתפרוצנה בשנה השביעית והאחרונה מאותה סדרת שנים, מהוות ביטוי של התעלות של עם ישראל. כאשר התהליך של התרוממות העולם יגיע לדרגה גבוהה, מדרגתם הגבוהה של עם ישראל, תבליט את ההבדל והניגוד שיש בין מדרגתם לבין מדרגת העמים. אצל העמים יש נטייה להישאב אל הצד הנמוך והבהמי שבאדם. ניגוד זה יגרום למלחמות, שהן, עם כל הצער על עצם קיומן, ביטוי של כוח ישראל שגדל ומביאות להמשך התהליך של התעלות העולם. לאחר מכן יגיע המשיח.

הרחבות

משמעות 'בר נפלי'

מאן בר נפלי? אמר ליה: משיח. הגמרא הסבירה כינוי זה, שבו כונה המשיח - 'בר נפלי' על פי הפסוק "ביום ההוא אקים את סוכת דוד הנופלת" (עמוס ט, יא). ופירש המצודת דוד: "רצונו לומר - אחזיר המלוכה לבית דוד אשר נפלה והושפלה בימי הגולה" [שם]. והמשיח הינו משושלת בית דוד. המאירי מבאר את הדגשת נפילת מלכות בית דוד עד עתה בשמו של המשיח: "ומשום כך נקרא משיח 'בר נפלי', כי כל עוד מה שיפול יותר הוא התקרבות הגאולה. וזהו 'נפלה לא תוסף'" (עמוס ה, ב) - כאשר תפול שאי אפשר ליפול עוד - אז יהיה "קום בתולת ישראל" [שם]" [פירוש לחמא עניא על הגדה של פסח].

הרב קוק מסביר שרמוז בכינוי זה עניין נוסף - "ועל התואר המשיחי 'בר נפלי' אמר (הרב קוק) שהוא הנולד ומתגלה ונגמר אחר כל הנפלים שקדמו לו של קיצי זמנים... ופרכוסי גאולה, שכולם מכשירים ומכינים במפלאות תמים דעים (חשבונות של הקב"ה) את שכלול ההופעה השלימה הזאת של לידת עם נברא (עם ישראל)" [עולת ראייה ב עמ' תמה, הערת הרצי"ה]. הגאולה אינה מאורע רגעי, אלא היא הולכת ונבנית נדבך על גבי נדבך. וגם אם נדמה לנו בשלבים מסוימים שהיו קשיים וכשלים - הכל היווה מכשיר והכנה לביאת המשיח. על כן זהו השם שבו בחרו חז"ל לכנות את המשיח - בן הנפלים. המשיח בא מכח כל אותם תהליכים שהלכו ונבנו והיו נראים בשעתם כשישולון רגעי - כנפלי.

וכאשר עינו בדברי חכמים, יש לעמוד על דבר זה. בפרק חלק (סנהדרין צו, ב) אמר ליה רב נחמן לרב: 'מי שמיע לך אימת אתי בר נפלי! אמר ליה: מאן בר נפלי? אמר ליה: משיח'. משיח בר נפלי! אין, דכתיב (עמוס ט, יא): ביום ההוא אקים את סוכת דוד הנופלת.

אמר ליה: הכי אמר רבי יוחנן, דור שבן דוד בא בו, תלמידי חכמים מתמעטין, והשאיר עיניהם פלות בגיון ואנחה, וצרות רבות וגזרות קשות מתחדשות, עד שהראשונה פקודה, השניה ממחרת לבא. תנו רבנן, 'שבוע שכן דוד בא בו, שנה ראשונה מתקנים מקרא זה (עמוס ד, ז): והמטרתי על עיר אחת ועל עיר אחת לא אמיטיר. שניה, חצי רעב ממשלתחין. שלישית, רעב גדול, ומתים אנשים ונשים וטף, חסידים ואנשי מעשה, ותורה משתפכת מלומדיה. ברביעית, 'שבוע ואינו שובע. בחמישית, שבע גדול, ואוכלין ושותין ושמחים, ותורה חוזרת ללומדיה. בששית, 'קולות. בשביעית, 'מלחמות. במוצאי שביעית בן דוד בא. אמר רב יוסף: 'הא כמה שביעית היה כן, ולא אתא! אמר אביי: בששית קולות ובשביעית מלחמות לא היה. ועוד, '10 כסדרן מי הנה! עד כאן.

הרי אמרו, פי ביאת המשיח, שבו התחדשות הוויה, יגרם '11 הפסד הוויה הראשונה. ולפיכך בשבוע שכן דוד בא, מפני שהוא קרוב אל ההוויה החדשה, לכן הוא גורם הפסד הוויה הראשונה. עד שנה שלישית, הוא '12 תכלית הפסד, וברביעי, שהוא באמצע השבוע, אמר שיהיה שבע ואינו שובע, רוצה לומר, שאין כאן הוויה שלמה עד השנה החמישית, שאז יהיה הוויה שלמה מכח ההוויה החדשה שתהיה בעולם. לכן בחמישית שבע גדול, והשבוע הוא שלמות עולם הזה בלבד. ובששית קולות, פאשר הוא קרוב אל הוויה החדשה שתהיה בעולם, אז תצא לפעל מה בקולות אשר יהיו. וכל זה מכח התקרבות אל הוויה החדשה. ובשביעית מלחמות, פי אז יתחיל כח ישראל מכח ההוויה החדשה שתחול בעולם. וכבר ידוע פי כח ישראל הוא מתנגד לכח האמות, ולכן מלחמות בשביעית.

כשעיינו בדברי חכמים, מצאנו תשובה לשאלה זו. שנינו בפרק חלק, אמר לו רב נחמן לרב, '1 האם שמעת מתי יבוא בן הנפלים? אמר לו רב, מיהו בן הנפלים? אמר לו רב נחמן, המשיח. אמר לו רב, '2 למשיח אתה קורא בן הנפלים?! אמר לו כן, שנאמר: ביום ההוא אקים את סוכת דוד הנופלת. אמר לו רב, כך אמר רבי יוחנן, דור שבן דוד בא בו, תלמידי חכמים מתמעטים, ושאר העם עיניהם כלות ביגון ואנחה, וצרות רבות וגזרות קשות מתחדשות, בעוד '3 גזירה ראשונה בתוקפה, גזירה שנייה ממחרת לבוא. שנו חכמים, '4 מחזור שמיטה של שבע שנים שבן דוד בא בו, בשנה ראשונה יתקיים הפסוק: והמטרתי על עיר אחת ועל עיר אחת לא אמיטיר, כלומר במקום אחד יהיה רעב ובאחר יהיה שובע. בשנה שנייה '5 רעב בכל מקום. בשנה שלישית רעב גדול, ומתים רבים, אנשים, נשים וטף, חסידים ואנשי מעשה, ותורה משתכחת מלומדיה. ברביעית '6 מעט שובע. בחמישית שובע גדול, ואוכלים ושותים ושמחים, ותורה חוזרת ללומדיה. בשנה שישית, '7 קולות שישח בא. בשביעית '8 מלחמות בין האומות לישראל. ובמוצאי שביעית בן דוד בא. אמר רב יוסף, '9 והרי היו כמה מחזורי שמיטה שהיה כעין זה, ולא בא בן דוד! אמר אביי, אבל לא היה מחזור שביעית, בו היו בשישית קולות ובשביעית מלחמות. ועוד '10 לא היה מחזור בו באו הדברים כסדר השנוי למעלה.

במאמר זה אמרו חכמים, כי קודם לביאת המשיח, בה תתחדש הווייתם של ישראל, יהיה '11 אובדן המציאות הקודמת, ואחר כך תקום ההוויה החדשה. לכן בתחילת שבע שנות השמיטה הקרובות לביאת המשיח, מפני קירבתן אל ההוויה החדשה הגורמת לאובדן הוויה הקודמת, יהיה חסרון, עד השנה השלישית, שבה יהיה '12 שיא החסרון. מהשנה הרביעית, שהיא אמצע המחזור, מתחיל השינוי, אבל עדיין אין שלמות, לכן יהיה מעט שובע. בשנה החמישית תהיה השלמות הגשמית של העולם הזה, מכוחה של ההתהוות החדשה, ולכן בשנה זו יהיה שובע גדול. בשנה השישית, כאשר מתקרבת שלמות העולם, יהיו קולות מסוימים. ובשנה השביעית מלחמות, כי אז מתגלה כוחו של עם ישראל מכוח ההוויה החדשה. ומכיוון שכוח האומות מתנגד לכוחם של ישראל, תהייה מלחמות. ובמוצאי שביעית בן דוד יבוא.

